

MEĐUNARODNA SITUACIJA ANALIZA BROJ 2, 07/2008

Prvih dana jula međunarodnom scenom, kao i u junu, dominiraju strahovanja zbog posljedica rastućih cijena energije i hrane na svjetsku ekonomiju i stabilnost siromašnih zemalja. U političkoj sferi, u prvom su planu ramifikacije irskog odbacivanja Lisabonskog ugovora (v. europsku analizu), eskalacija krize u Zimbabveu, vojne operacije u Iraku i Afganistanu, iranska nuklearna kriza, te repozicioniranje kandidata u predsjedničkoj kampanji u SAD.

Što se tiče međunarodnih gospodarskih kretanja, vodeći ekonomski analitičari i najvažnije međunarodne financijske institucije procjenjuju da sadašnja interakcija poremećaja na međunarodnom financijskom tržištu, usporavanja američke ekonomije i rasta cijena energije i hrane upućuje na dublju i dužu globalnu ekonomsku krizu nego što se to početkom godine očekivalo. Ipak, rezultati iz prve četvrti 2008. ne indiciraju skori veći pad globalnog rasta, jer euro-zona, Japan i vodeće ekonomije u usponu i dalje dobro funkcioniraju.

Istovremeno, inflacijski su rizici veliki, a rastuće cijene hrane i energije akutno ugrožavaju preživljavanje milijuna ljudi, mir i stabilnost u siromašnim zemljama. One se nalaze na kritičnoj točki i neće moći, ako se nastavi očekivani rast cijena, osigurati hranu za stanovništvo i održavati makro-ekonomsku stabilnost (MMF). O tom urgentnom problemu raspravljat će osam industrijski najrazvijenijih zemalja na *summitu* G-8 u Japanu. Ishod sastanka pokazat će kojim će se pravcem kretati pokušaji rješavanja, pri čemu apeli iz UN, EU i drugih međunarodnih foruma već upućuju na nužnost traženja izlaza u širokoj suradnji donatora, međunarodnih organizacija i najviše pogođenih zemalja.

Na političkom planu, eskalacija krize u Zimbabveu zaokuplja i dalje UN, EU, Afričku uniju, te susjedne zemlje. Dosadašnji razvoj pokazuje da se, bez obzira na široku i ostru osudu izbornog političkog nasilja koje je Mugabeu osiguralo opstanak na vlasti, nijedan od vodećih igrača ne želi dublje involvirati u politički konflikt, a afričke zemlje izbjegavaju i samu direktnu kritiku Mugabea. Iračka se kriza nastavlja, uključujući nov porast žrtava u akcijama militantnih ekstremista. Broj žrtava nasilja raste i u Afganistanu zbog jačanja Talibana, a humanitarni se problemi pogoršavaju i zbog porasta cijena hrane i slabljenja sigurnosti. Nastavak iranske nuklearne krize u atmosferi političkog i psihološkog iscrpljivanja prijeti dramatičnim urušavanjem BI i međunarodnih odnosa, ako se ostvare spekulacije o mogućem vojnom udaru Izraela ili SAD. U SAD, Barack Obama naglašeno se okreće privlačenju političkog centra na pitanjima religije i robusnijeg pristupa Iranu, dok se McCainove aktivnosti odvijaju u sjeni kampanje njegova demokratskog protukandidata.

NOVA VLADA SRBIJE - IZAZOVI, MOGUĆNOSTI, OGRANIČENJA -

7. jula 2008. godine nova Vlada Republike Srbije – peta posle oktobarskog rušenja **Slobodana Miloševića** – preuzela je dužnost. Mnogo je rečeno o načinu nastanka te Vlade (kao ploda “političkog pomirenja” **Tadićevih** demokrata i **Miloševićevih** nasljednika u *Socijalističkoj partiji Srbije* – SPS), njenom sastavu i očekivanjima da se i sa koliko uspeha uhvati u koštac sa nagomilanim

problemima koje su iza sebe ostavile dve¹ vlade pod predsedništvom **Vojislava Koštunice** koji je reforme zaustavio ili vratio unazad i Srbiju poveo ka fatalnoj (samo)izolaciji i svađi sa naprednim demokratskim svetom. Ostavićemo po strani sav “prtlljag” s kojim su se

¹ Treba napomenuti da je **Koštuničinu** prvu (manjinsku) vladu (2004.-2007.) u Parlamentu podržavala SPS, a u drugoj (maj 2007.-februar 2008.) kao koalicioni partner učestvovali su **Tadićevi** demokrati (DS).

koalicioni partneri ukrcali na ovaj voz: faktička abolicija režima **Slobodana Miloševića** za svu nesreću koju je doneo stanovnicima bivše SFR Jugoslavije, a i same Srbije, kao i činjenicu da se socijalisti nikada nisu ogradili od sopstvene politike iz 1990tih - naprotiv; ustupke koje je *Demokratska stranka* velikodušno napravila da bi odobrovoljila socijaliste; brojne korupcionaške afere u kojima su učestvovali (ili bar "činodejstvovali") mnogi od njih; nikakvi ili, u najboljem slučaju, mršavi rezultati koje su ministri ostavili za sobom u prethodnim mandatima itd.

Zato bi – čekajući da protekne uobičajeno vreme poštede od 100 dana – bilo uputno naznačiti nekoliko okolnosti koje će značajno uticati na učinak nove Vlade i njenu održivost, kao i neke oblasti na kojima bi ona trebalo i mogla da se okuša i testira svoje reformske kapacitete i spremnost za učvršćivanje demokratskih procesa koji su znatno usporeni u periodu nakon ubistva premijera **Đinđića** 2003. godine.

Iako svi govore o koaliciji DS-SPS, radi se o grupaciji od 11 stranaka, tako da će se veoma mnogo energije i političkog umeća trošiti na usaglašavanje stavova, pa i uzajamne ucene i ustupke. Ukoliko do reformskih zahvata dođe, oni će uslediti pre kao rezultat inicijativa i podsticaja (pa i pritisaka) iz Brisla i Vasingtona ili procena da se to u EU i SAD od Beograda očekuje, nego iz iskrenog uverenja da je ubrzana modernizacija Srbije i njeno povezivanje sa razvijenim svetom u interesu Srbije i svih njenih građana.

Mnogi posmatrači konstatuju da je Vlada sa ukupno 27 ministarstava preglomazna, kao i da je brojnost kabineta u većoj meri rezultat potrebe da se zadovolje apetiti svih delova vladajuće

koalicije, nego odlučnosti da se energično, efikasno i kvalifikovano pristupi rešavanju brojnih problema privrede i društvenih službi. Glomaznost Vlade dovešće i do preplitanja nadležnosti niza resora, pošto su oblasti iz njihovih delokruga zastupljene u više ministarstava: Ministar bez portfelja, zadužen za regionalni razvoj i ministarstva za ekonomiju i infrastrukturu, na primer, baviće se sličnim problemima kojima i Ministarstvo za Nacionalni investicioni plan. Takvih preplitanja ima u novoj Vladi više.

Posebno je pitanje ministarstava koja bi u dobro uređenoj državi u kojoj funkcionišu demokratske institucije bila izlišna: Ministarstvo vera, Ministarstvo za dijasporu i Ministarstvo za Kosovo i Metohiju. Pod znak pitanja bi trebalo staviti i opravdanost postojanja Ministarstva za ljudska i manjinska prava, ukoliko ono nastavi sa praksom svog prethodnika (i uzora?) u nekadašnjoj SRJ i državnoj zajednici SCG: to ministarstvo je svojim delovanjem uverljivo pokazivalo da mu je "posao" da državu štiti od optužbi za kršenje ljudskih i manjinskih prava nego da postize rezultate u bavljenju tom problematikom. Osim toga, nedavno uvođenje institucije Zaštitnika građana – Ombudsmana – nalaže da se na tom planu uredi i jasno definišu nadležnosti, prava i obaveze, a ne gomilaju institucije. Najzad, stanje na planu zaštite i unapređenja ljudskih i manjinskih prava meri se efikasnošću u sprečavanju i adekvatnog suzbijanja njihovog kršenja i zloupotreba, a ne brojem i glomaznošću institucija.

U programskom ekspozu premijera Cvetkovića se zapaža krupna neravnoteža u korist ekonomskih tema, što je sasvim razumljivo kad se ima u vidu da je stepen ekonomske i tehnološke razvijenosti Srbije na nivou iz kasnih 1980tih godina. To, međutim, državne organe i najodgovornije nosioce javnih funkcija ne oslobađa obaveze da se najozbiljnije posvete problemima institucionalne dogradnje i racionalizacije sistema, suzbijanjem samovolje i neodgovornosti uprave i podrške razvoju civilnog društva kao nezamenljivog saveznika u rešavanju najšireg spektra problema zajednice koja se nalazi na teškom putu tranzicije ka ekonomskoj, tehnološkoj, ali i demokratskoj razvijenosti.

Iako je približavanje Srbije Evropskoj uniji i perspektiva članstva u njoj stavljena u vrh prioriteta nove Vlade, taj tematski kompleks se zadržava u okvirima bržeg ekonomskog razvoja, porasta životnog standarda i pojačanog priliva novca iz evropskih fondova, dok se usvajanje sistema vrednosti otelotvorenih u dostignućima na planu

demokratskih institucija i procesa, razvoja obrazovanja, nauke, kulture i drugih oblasti u kojima Srbija opasno zaostaje, u ekspozeu i parlamentarnoj debati nije bilo reči.

U premijerovom ekspozeu regionalnim problemima u smislu razvoja, ali i demokratskije uređenih odnosa se pristupa uopšteno i deklarativno – Vojvodina i Sandžak se, na primer, i ne pominju – dok je problem Kosova ostao u propagandističkim okvirima dosadašnje politike, o čemu govori i najava da će Vlada kao jedan od prvih poteza po izboru, Parlamentu predložiti usvajanje (još) jedne rezolucije “o kontinuitetu državne politike” prema Kosovu.

U ekspozeu i parlamentarnoj raspravi međunarodna saradnja zauzima visoko mesto među prioritetima, ali je ona u velikoj meri sužena na trougao Rusija-EU-SAD (pri čemu se odnosima sa Rusijom i očekivanjima od nje pridaje značaj koji se graniči sa snishodljivošću) i izražavanje spremnosti za unapređivanje odnosa “naročito sa Kinom i Indijom, kao i zemljama mediteranskog basena i nesvrstanim zemljama sa kojima smo uspešno saradivali u prošlosti”. Zemlje u najbližem susedstvu, sa kojima je Srbija dobar deo 20. veka proživela u zajedničkoj državi koja se raspala u krvoproliću izazvanom upravo iz Srbije, uopšte se ne pominju.

Problemima odbrane i bezbednosti premijer je posvetio znatnu pažnju, ali bez zalaženja na osetljivi teren neophodnih reformi u sektoru unutrašnje bezbednosti²:

² Odsustvo političke volje da se civilne i vojne službe bezbednosti i reformiše i podvrgne efektivnoj demokratskoj kontroli ne znači da politička elita za njih nije zainteresovana – naprotiv: mesta ministra unutrašnjih poslova i direktora BIA su rangirana veoma visoko u koalicionim pregovorima, dok te

Bezbednosno-informativna agencija (BIA) tako ostaje van domašaja neophodnih reformi i demokratske kontrole čak i kad bi instrumenti te reforme i kontrole postojali.

Smjena na čelu izvršne vlasti se u Srbiji tradicionalno koristi za široke i obuhvatne smene u državnim i paradržavnim preduzećima³, ali i brojnim drugim organima, institucijama, organizacijama, medijima. Već je počela jagma za javnim preduzećima i mestima u upravnim odborima raznih institucija, kao i licitacija o ambasadorskim položajima. O razmerama ove posledice “koalicionog sporazuma” govori i činjenica da se i ovog puta u okviru “podele plena” raspoređuju čak i direktorski položaji u domovima zdravlja i osnovnim školama.

Sastav Parlamenta (obrazovna struktura, regionalna zastupljenost, dosadašnji učinak brojnih poslanika koji su izabrani i u ovaj saziv), neefikasnost i neodgovornost u njegovom radu, kao i podređivanje dostojanstva najvišeg zakonodavnog tela uskim interesima stranaka i njihovih patrona u krupnom biznisu i drugim neformalnim centrima moći, ne ukazuje da će se na tom planu išta bitno promeniti. O osposobljenosti i spremnosti poslanika da se odgovorno suoče sa izazovima tako potrebne modernizacije svedoči i podatak da se u svom radu i privatnoj komunikaciji samo 20% članova Parlamenta služi interneom i elektronskom poštom.

Prognoza:

Novu Vladu Srbije očekuju krupni izazovi u rešavanju ogromnih ekonomskih i socijalnih problema, ali i prihvatanju vrednosnog sistema svojstvenog modernom demokratskom društvu. Dok se rezultati u ovladavanju prvima mogu ostvariti oslanjajući se na sopstvene snage i pomoć spolja, uspeh u bavljenju drugima predstavljaće odraz zrelosti, mudrosti i ozbiljnosti političke elite.

službe – posebno BIA – praktično uziva status nedodirljive „države u državi”. U tom kontekstu se premijerova rečenica „Nad svim službama bezbednosti uspostaviće se civilna kontrola” ne može shvatiti drugačije nego priznanje nemoći (i nespremnosti) dosadašnjih vlada da na tom planu bilo šta promene, ali i okvira u kojima se mogu kretati očekivanja od nove.

³ Ekonomske analize ukazuju da je oko 45% društvenog kapitala (ceo energetski, saobraćajni i sektor komunikacija) u vlasništvu države, što predstavlja važan instrument moći, ali i krupan izvor korupcije.

NOVA VLADA I KOSOVO

U svom ekspozu novi premijer srbijanske vlade Mirko Cvetković najavio je da su sve članice koalicije saglasne da nova vlada Srbije nikada neće priznati nezavisnost Kosova, te da će preduzeti sve pravne i diplomatske mere za očuvanje Kosova. Ova formulacija se znatno razlikuje od onih koje je koristio Slobodan Samardžić, ministar za Kosovo i Metohiju u prethodnoj vladi. Međutim, ova formulacija znači da je srpsko pitanje i dalje otvoreno i da je njegovo rešavanje samo odgođeno za bolja vremena.

28. juna formirana je Skupština zajednica srpskih opština u Kosovskoj Mitrovici, uprkos negativnom stavu međunarodne zajednice. Glavni protagonist bio je Slobodan Samardžić. Reagovanja srbijanskih ministarstava na nezavisnost Kosova bilo je usmereno na

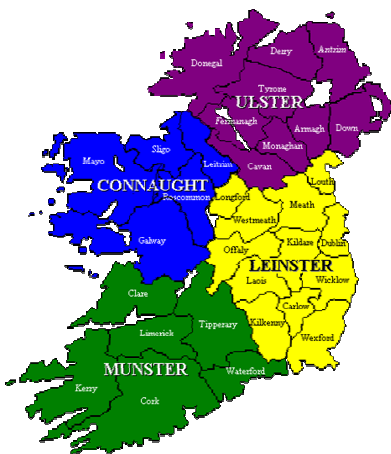
potkopavanje novih vlasti na Kosovu i na opstruiranje nezavisnosti. Srpska strana je odbila Ahtisarijev plan - čak je izolovala srpske policajce u zajedničkoj kosovskoj policijskoj službi. Pravi srpski plan za Kosovo je njegova podela u omjeru 12:88, što znači da Beograd želi pet severnih opština pripojiti Srbiji. Da bi to ostvario Beograd će održavati nisko intenzivni konflikt preko infiltracije sužbi bezbednosti na čitavom Kosovu. SPC je stožer oko kojeg se odvija celokupna delatnost Beograda.

U svim projekcijama Beograda u pogledu budućnosti Kosova, važnu ulogu ima Rusija, koja je blokirala donošenje nove rezolucije Saveta bezbednosti. Time je Da je podela Kosova aktuelna govori i nedavni intervju ruskog ambasadora u Beogradu Aleksandar Vasiljević Konuzin, koji je u intervjuu Danasu (5-6 jul 2008) rekao da nema podele Kosova. Međutim, istakao je: "Ako Beograd i Priština tokom direktnih pregovora odluče drugačije, mi smo spremni da se to razmatra".

Istovremeno, Veselin Đuretić, istoričar, smatra da bi instaliranje ruskih vojnih baza u Srbiji (na Kopaoniku) bio važan balans američkom "Bondstilu". On takođe smatra da Srpska skupština na Kosovu zatraži od Rusije da kod svojih partnera izvojuje da se ostvari vojni dogovor iz 1999 godine, te da se umesto predviđenih srpskih vojnika na Kosovu instaliraju ruske vojne snage (oko 10.000) i to u enklavama koje su bile u srpskim rukama pre NATO agresije. (Glas javnosti, 7. jul 2008).

Tek ostaje da se vidi kako će se ponašati nova vlada u konkretnim situacijama kada je Kosovo u pitanju. Za sada, samo je retorika umerenija.

POHVALA IRSKOJ

Irsko referendumsko "ne" Lisabonskom ugovoru koje odlaže početak unutrašnjeg prestrukturiranja Evropske unije i u Briselu i u najvećem broju evropskih prestonica primljeno je sa razumljivom dozom zabrinutosti. Već gotovo tri godine – otkako je takođe, referenduskim "ne" u Francuskoj i Belgiji odbačen "evropski ustav", EU je u institucionalnoj blokadi koju mnogi smatraju ključnom preprekom za etabliranje Evrope kao ključnog igrača u globalnim procesima.

Iako će u narednim mesecima evropski lideri pokušati i, najverovatnije, uspeti da pronađu izlaz iz neočekivanog ćorsokaka u koji

ih je gurnuo Dablin, u pravu su oni koji tvrde da je nepopravljiva šteta već učinjena. Prvenstveno zbog odlaganja institucionalnih reformi, neophodnih za efikasnije delovanje integracije koja se poslednjih godina dinamično povećavala (od 2004. za 12 novih članica). Na stranu to, što je sada i ta dinamika dovedena u pitanje. Kako stvari stoje, na osnovu ugovora u Nici možda će u dogledno vreme evropskoj porodici uspeti da se priključi još jedino Hrvatska, dok su se ostali potencijalni kandidati, prvenstveno zemlje Zapadnog Balkana našli u poziciji neisvesnog iščekivanja.

Među njima, naravno, i Srbija. Indikativno je, međutim, da medijski i kolumnistički kreatori javnog mnjenja u Srbiji sa neskrivenim simpatijama pozdravljaju dablinsko "ne". U rasponu od predviđanja da je i fantazmagoriji ujedinjene Evrope došao kraj, do podsećanja da su Irci zapravo glasali protiv odricanja od dela nacionalnog suvereniteta, evroskeptici koji još uvek dominiraju javnom scenom u Srbiji, konačno su došli na svoje.

U veoma važnom podtekstu aktualne evropske priče, koga zdušno

podržava deo javnosti kroz pisma čitalaca, isturena je "hrabrost", "malog, starog evropskog naroda" koji se usprotivio korumpiranim "evrobiro-kratama". Činjenica da je Irska upravo tokom članstva u EU (i prvenstveno zbog toga) doživela ekonomski i društveni procvat, u tom kontekstu, samo je dokaz više da principijelnost nema cenu. Konačno, u medijskoj pohvali Ircima nije zaboravljena i poruka evropskim zvaničnicima da "evropsko udruživanje neće izgubiti smisao... samo ako (evropski zvaničnici) shvate da nema ujedinjene Evrope bez poštovanja volje građana svih država članica. Bez obzira na to da li su one velike ili male". Beogradska lekcija Evropljanima više je nego cinična. Poštovanje demokratskih principa, što podrazumeva podjednako poštovanje i "velikih" i "malih" jedno je od temeljnih vrednosti na kojima počiva moderna Evropa. Ne tako davno nisu ga poštovali upravo oni koji se sada na njega sa takvim uverenjem pozivaju. Ili su i oni zaboravili kako se i zbog čega raspala druga Jugoslavija. "Mali", "hrabri" (usput i "stari evropski") slovenački narod koji se opirao recentralizaciji SFRJ, zapakovanu u formu "moderne federacije", bio je optužen za sebičluk, izdaju, separatizam i, konačno, za nasilnu secesiju.

KOMISIJA EU USVOJILA KODEKS PONAŠANJA ZA EVROPSKE LOBISTE

U ne tako davnoj prošlosti, većina članova Evropskog parlamenta bi bili vrlo zadovoljni kada bi neki lobista zakucao na vrata njihovih kancelarija, sa molbom da popričaju. U to vreme, oni su imali malo moći i puno vremena. Sada, kad Parlament ima realnu zakonodavnu moć, njegovi su hodnici prepuni profesionalaca koji pokušavaju da pridobiju parlamentarce za svoju stvar. Danas je Brisel domaćin oko 15.000 lobista, iz 2500 organizacija.

To je dramatičan preokret u odnosu na nekih 400 lobističkih grupa, koje su bile aktivne u Briselu sedamdesetih. To su advokatske kancelarije, think-tankovi, međunarodne kompanije i brojne nevladine organizacije. U Briselu se lobira za sve – za proizvođače, za potrošače, za industrijalce, za zelene i mnoge druge. Pomenite bilo šta i već ćete pronaći nekog ko lobira za to. Zbog toga ne iznenađuje da su pravila za lobiranje – tema broj jedan u Briselu.

Posle javne rasprave, koja je trajala od decembra 2007. do februara 2008. godine, Evropska komisija je usvojila Kodeks koji reguliše ponašanje lobista, koji, između ostalog, predviđa dobrovoljnu registraciju agencija, firmi i pojedinaca koji zastupaju interese različitih političkih, ekonomskih, finansijskih i drugih organizacija i udruženja, iz EU, ali i celog sveta. Registracija je započeta 23. Juni. Po isteku probnog perioda od godinu dana, Komisija će analizirati sve aspekte registracije, sa ciljem da se eventualne slabosti ili nedorečenosti sistema registracije poprave.

Postupak registracije biće nadziran od strane komesara EU, Sim Kalasa, zaduženog za pitanje prevara (fraud).

Kako navode izvori iz Komisije EU, Kodeks ponašanja lobista, koji je usvojen 28. maja, sadrži "jasna i precizna pravila" za lobiste, koja regulišu njihov odnos sa predstavnicima i zaposlenim u Komisiji EU. U tim odnosima Kodeks postavlja opšte principe ponašanja u saradnji sa Komisijom, kao što su "otvorenost, poštenje i integritet" koje treba primeniti tokom saradnje sa Komisijom. Prema zvaničnicima Komisije, ne radi o tome da ova institucija govori lobistima kako treba da se ponašaju, već se radi o konsolidaciji principa, koje ova profesija i sama već primenjuje, kao i njihovo integrisanje u jedinstveni tekst.

Lobisti, koji nameravaju da se upišu u registar, moraće da prihvate uslove koje predviđa Kodeks, koja važe za sve.

Među podacima koji se traže prilikom registracije su između ostalog i osnovni podaci, kao što su ime i prezime pojedinaca i organizacija, kao i nazivi i imena grupe/grupa koje predstavljaju, zatim bliži opis svog interesovanja i, tamo gde je to moguće, imena svojih klijenata ili članove koje predstavljaju. Pri tom, bitno je da informacije koje dostavljaju budu nepristrasne, kompletne, ažurirane i neobmanjujuće, da ne dobijaju ili ne

pokušavaju da dobiju informacije ili utiču na odluke na nepošten način, kao i da ne podstiču zaposlene u EU da protivreči pravilima i standardima koji se na njih odnose.

Početak registracije zastupnika interesa/lobista, pozdravili su mnogi pojedinci i organizacije. Neke organizacije su i javno podržale usvajanje Kodeksa, ukazujući na njegov značaj za unapređenje transparentnosti rada institucija EU.

Međutim, kao i u drugim, sličnim situacijama, usvajanje Kodeksa naišlo je i na velike kritike. Na primer, neki su izrazili nezadovoljstvo sa usvojenom verzijom Kodeksa. Zahtevi koje postavlja Kodeks prema nekim mišljenjima su slabi i neodređeni. Tako, na primer, član Kodeksa koji govori o tome da informacije koju pružaju lobisti treba da budu "nepristrasna" kontradiktorni su činjenici da lobisti uvek zastupaju neke i nečije interese.

Da bi se videlo ko je u pravu – oni koji hvale Kodeks, ili oni koji ga kude, moraće da se sačeka istek probnog perioda od godinu dana, za kada je najavljena evaluacija rezultata. O tome šta se očekuje od registracije možda najbolje govore reči predstavnika Komisije EU, koji je na pitanje da će biti bilo kakvih posledica za one koji se ne budu registrovali odgovorio negativno, uz primedbu da je vrlo verovatno da će za godinu-dve biti u najmanju ruku čudno da neko ko sebe naziva lobistom nije upisan u registar.